

1

**Wat doet dat
met een mens?**

Papalepel

Ik droom dat ik in de gevangenis zit. We slapen op luchtmatrassen in een soort stal met zwarte granieten tussenschotten. Het doet me denken aan de scoutskampen destijds. Mijn partner Tony is er, tot mijn verrassing, ook. (Op het moment van mijn droom weet ik nog niet dat de burgerlijke partij tijdens het proces zal proberen hem mee verdacht te maken.) In de hoek van de ruimte is een vrouw aan het douchen en neemt verse kleren uit haar tas. Ik vind het jammer dat ik niet wist dat we eigen spullen mochten meebrengen. De ruimte is eerder groot. Ik loop om de hoek van onze slaappleaats en ontdek dat de straat een beetje verderop ligt. Het is rustig en ik kan zo naar buiten wandelen. Een dikke witte lijn op de grond maakt duidelijk tot waar we mogen gaan. Terug in mijn slaaphoek zeg ik tegen mijn partner: *Het kan hier nog best gezellig worden.* We zijn december 2018.

De droom herinnert me aan de woorden van Pierre Pol Vincke,² doctor in de zoölogie op rust, die zijn dochter Edith verloor door suicide. Haar verzoeken om euthanasie werden afgewezen. *Wie pioniert moet bereid zijn in de gevangenis te gaan zitten*, zei hij me bij een van onze gezamenlijke lezingen. Hij biedt aan te getuigen in de rechtszaak en stuurt mij mindfulness oefeningen *om me voor te bereiden op een marathon.*

In de hele aanloop naar het proces heb ik enkel aangename dromen. Steeds door veel mensen omringd, beland ik altijd in een of andere complexe maar eerder aangename situatie. Bij het wakker worden, wil ik er telkens terug naartoe om het

vervolg te kennen. Mijn nachten stellen me gerust. Ik hou me voor dat ze iets zeggen over mijn geweten.

Mijn dagen verlopen zoals naar gewoonte. Tot het najaar 2019 kan ik de hele kwestie op de achtergrond houden zonder ze te negeren. Oefening baart kunst. Niet alleen de laatste jaren sinds Sophie Nys, zus van Tine Nys, een klacht neerlegde in januari 2011, maar reeds ruim ervoor ben ik doelwit van kritiek en hoon van anti-euthanasie-lobbyisten. Marleen Temmerman – emeritus gewoon hoogleraar Universiteit Gent en goede vriendin, voorvechtster inzake vrouwenrechten – schetst vaak de parallel met de abortusgeschiedenis. Haar duiding is een belangrijke steun. Pionier worden is geen bewuste keuze. Aan zet blijven wel. Luisteren naar mensen die geen stem meer hebben is mij met de papalepel (een verschrijving die ik laat staan omdat geen ander woord beter de ware toedracht kan beschrijven) ingegeven. Ik vergeet nooit de jonge vrouw die mij elke avond tijdens mijn opleiding psychiatrie opwachtede aan de deur van het ziekenhuis: *Dokter, wil je me a.u.b. helpen sterven?* We wisten allebei dat ze tijdens de vele jaren opname niet beter was geworden, maar het helpen bij sterven was toen taboe in de psychiatrie. We waren dan 1987. We spraken er niet over. Tegen beter weten in, altijd weer moed inpompen. In 1988 sprong ze van een brug op de E40. Of de jongeman die met de diagnose schizofrenie werd belast en onder geen beding wilde opgenomen worden. De eerste nacht in gedwongen opname verhing hij zich met een laken aan zijn bed. De debriefing was kort en nietszeggend. Ik was compleet van mijn melk. De onwaarschijnlijke eenzaamheid waarin deze mensen gestorven waren en de manier waarop, heeft me nooit meer losgelaten. Na hen volgden er nog meerdere.

Frisse duik

De zomer van 2019 verloopt mild. In Dio Choria, 'ons' dorpje op het Griekse eiland Tinos, schrijf ik in de voormiddag en bevrijd me van mijn hersenspinsels. In de namiddag bewandel ik het eiland en ontdek nieuwe ezelspaden om steevast te eindigen met een *zwemmeken* in de Egeïsche Zee. Hoewel de zee lekker opgewarmd is op het eind van de zomer, blijft het toch altijd een frisse duik. *Be brave, Thienpont*, zeg ik dan. *Het is maar twee minuten kwaad werk.*

Die uitdrukking en de blauwdruk van de oefening zullen mij tijdens het proces van pas komen. Bij het opstaan met een nieuwe dag rechtszaal voor de boeg denk ik: *Be brave, Thienpont, er komt een eind aan.*

Die frisse duik duurt wel langer dan twee minuten. Twee weken zal het proces duren.

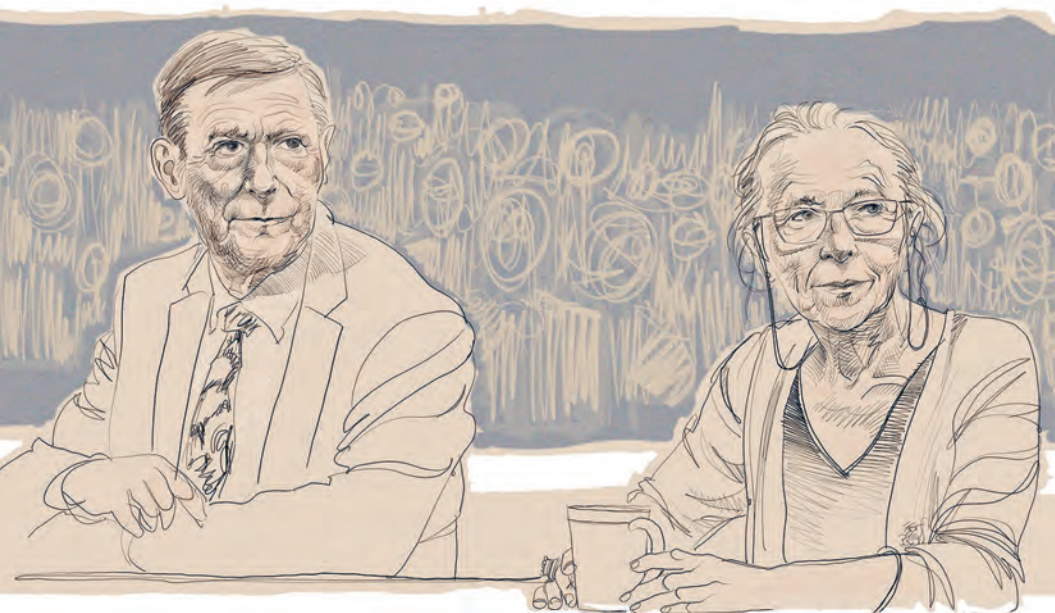
Na onze terugkomst uit Griekenland voel ik mijn leefwereld vernauwen. De herfstkleuren zijn intens maar geven niet dezelfde warmte af. Het koken op woensdagavond voor kinderen en kleinkinderen lukt niet meer. De gesprekken met mijn advocaten worden nu een deel van mijn leven. Van Tony krijg ik een zwart schriftje: *Voor lieve Lieve, dag per dag-boeken. Liefs Tony. 25.11.19.* Het wordt mijn extern geheugen: korte krabbels, notities, anekdotes.

Meester

Begin november zit ik opnieuw samen met meester Jef Vermassen, de advocaat die ik heb aangezocht om mij te verdedigen in deze onfortuinlijke zaak.

De gesprekken worden langer. Ik vind de aanspreektitel ‘meester’ mooi en inspirerend. Het is een nieuwe wereld die ik als vreemde betreed en die mij an sich ook mateloos interesseert. Ik heb dan ook de eer en het genoegen een grootmeester aan het werk te zien. Zijn kunde en menselijke betrokkenheid maken het me gemakkelijk zijn autoriteit te aanvaarden. Iets wat ik niet altijd van mezelf kan zeggen, ik ben vrij kieskeurig in wat ik als zinvol leiderschap erken. De meester laat me spreken, vertellen, hele uiteenzettingen doen. Hij luistert rustig, zichtbaar geïnteresseerd. Ik voel me gehoord, het maakt me rustig. Na een tijdje zie ik als het ware de rader-tjes in het hoofd van de meester draaien. Ik ben me ervan bewust dat er bij het luisteren ook een ander spoor getrokken wordt. Ik herken dit vanuit mijn job als psychiater. Terwijl je luistert, ontvouwt er zich ook een weg, een plan. Zoekend en soms vragen stellend. Maar vooral luisterend en kijkend. Het lichaam zegt vaak meer dan het woord. (Terwijl ik dit schrijf, lente 2020, zitten we in coronatijden en mis ik dit wezenlijke deel van het werk bij mijn telefonische consultaties.)

Als ik thuiskom na een gesprek met meester Vermassen kan ik er weer tegenaan. *Zo moet dat voelen.* Als een openbaring, een plotse maar zeer duidelijke herkenning. Het belang dat patiënten ons – therapeuten, psychiaters – toeschrijven. De – bij voorkeur – tijdelijke afhankelijkheid van de gesprekken om het leven aan te kunnen. Mogen vertrouwen op ‘een meester’ die rustig blijft, vertrouwen uitstraalt. Die zegt: *Ik kan je niets beloven maar we gaan voor de vrijspraak, het komt goed.* Zijn geruststellende woorden *het komt goed*, die ik ook vaak tot mijn patiënten richt, zijn een zegen. De omgekeerde positie is een oefening in nederigheid. Het is niet de eerste en het zal niet de laatste zijn.



De twaalf

Het kijken naar *De twaalf*, huiswerk van de meester, maakt het decor van het theaterstuk dat nog moet komen aanschouwelijk. De reeks, een Vlaamse dramaserie op één, vertelt het verhaal van een volksjury in een assisenproces en speelt zich af in het nieuwe gerechtsgebouw in Gent. De timing is perfect, van 3 november 2019 tot aan het kerstverlof. De plot is wat we niet willen. Tijdens het wachten op de uitspraak, donderdagnacht van 30 op 31 januari 2020, zal die ontknoping voortdurend door mijn hoofd spelen. Tot ongerustheid van mijn kinderen, blijkt later. De plot van *De twaalf* had als duidelijke boodschap aan de juryleden: *Vertrouw niet op je buik-*

gevoel. Naast het gezond verstand schatte ik het buikgevoel van de jury als even belangrijk in. Tot op vandaag vraag ik me af of ook in die ontknoping iemand de hand had die het proces wilde beïnvloeden. De impact van de katholieke kerk op de hele rechtsgang van deze zaak wordt gaandeweg een veelgestelde hypothese. En ook reeds voor aanvang van het proces krijg ik verontrustende berichten. *De geruchten op dat vlak zijn oorverdovend*, mailt een psychologe uit het Leuvense me in december 2019. Dat de makers van de serie me mogen pardonneren indien mijn wantrouwen onterecht is. Want allicht hebben mijn kinderen gelijk als ze beweren dat een mens van minder achterdochtig zou worden.

Het begin van de reeks daarentegen vind ik zeer inspirerend en speelt gelukkig ook vaak door mijn hoofd. Als ik me het juist herinner zegt de advocaat – of is het de partner? – tegen de beschuldigde iets als: *Je moet niet zo bang zijn. De juryleden zullen je leren kennen zoals je echt bent en niet zoals in het beeld dat de media van jou gemaakt hebben*. Vrienden, collega's, intimi zeggen vaak iets in diezelfde trant: *Wees jezelf, je bent authentiek, je straalt ernst en rust uit*.

Beschuldigd van gifmoord

Op 18 november 2019 word ik verhoord van ongeveer drie uur in de namiddag tot ongeveer halftien 's avonds door voorzitter Martin Minnaert die het euthanasieproces voorbereidt. Ondanks de lange duur heeft het niets weg van het traumatiserende van de verhoren door onderzoeksrechter Muylaert in 2012. We werden toen niet behandeld als in verdenking gestelden, maar als misdadigers. Ik herinner me dat een van mijn collega's tijdens een van de verhoren huilend haar bu-



reau uitliep. Ik gunde de onderzoeksrechter geen traan. De vriendelijke, bijna familiale omgang van voorzitter Minnaert daarentegen is verwarrend en aanvankelijk geruststellend.

Ik heb één grote troef, meen ik. Ik heb niets te verbergen. Bij een van de vragen van de voorzitter aarzel ik omdat ik niet zeker ben en geef aan dat ik het antwoord schuldig blijf omdat ik niet wil liegen. *U mag hier liegen, u wordt niet onder ede verhoord.* Mijn mond valt open. *Ik dacht dat we hier naar de waarheid zouden zoeken*, en kijk vertwijfeld naar meester Vermassen

die naast me zit. *Als beschuldigde mag u inderdaad liegen. Ik raad het u niet aan, maar het mag.* Voor het eerst voel ik het in mijn maag gespiesd. Ik ben beschuldigd, niet meer verdacht. Verward zeg ik nog *dat ik mij niet wens te bedienen van dat voorrecht te mogen liegen.*

Nadien hoor ik het meester Vermassen geregeld zeggen: *Juist ja, ik volg u maar in de context van beschuldigde... U zit hier niet als therapeute voor de familie of als zorgdraagster voor uw collega's.* De ware toedracht van mijn positie komt druppelsgewijs binnen, al zal die maar echt – en dan nog – tot me doordringen als we tijdens het proces telkens over het hekje moeten klauteren. Een reminder voor opsluiting en levenslang.

We support 'nana'

En zo rollen we de kerstvakantie in. Ik focus mij op het dossier, op de informatie die ik moet en wil geven aan mijn advocaten, inmiddels vier. Ik schrijf en herschrijf. Het dossier is mijn cocon geworden waar ik middenin zit. Ook letterlijk, de papieren en verslagen vormen stilaan een dam rondom mij. De replieken op de replieken zullen zich gaandeweg opstapelen.

Mijn emoties gaan on hold. De liefde moet wachten nu, net als de angst en de kwaadheid. Ik wil er vooral mijn verstand bijhouden. Dit is echter buiten de kinderen gerekend. Op tweede kerst eten we, zoals elk jaar, het zelfgebakken kerstbrood. Er wacht mij een ongelooflijke verrassing.